

Κριτική προσέγγιση της εισαγωγής Εξ Αποστάσεως Εξετάσεων εν μέσω πανδημίας: Η περίπτωση του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου

Μαντζώρου Πετρούλα¹, Πανιτσίδου Α. Ευγενία²

Critical Approach on the Introduction of e-exams amidst the pandemic: The case of the Hellenic Open University

Mantzorou Petroula, Panitsides A. Eugenia

Περίληψη

Το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ), το μοναδικό εξ αποστάσεως Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα στην Ελλάδα, ακολουθώντας την παγκόσμια τάση, εισήγαγε τις εξ αποστάσεως ηλεκτρονικές εξετάσεις το 2020, σε μια προσπάθεια να αντιμετωπίσει τους περιορισμούς που επιβλήθηκαν λόγω της πανδημίας του Covid-19. Οι εξ αποστάσεως ηλεκτρονικές εξετάσεις αναφέρονται σε μια μέθοδο εξέτασης κατά την οποία υπάρχει φυσική απόσταση μεταξύ φοιτητών και καθηγητών, ενώ η όλη διαδικασία πραγματοποιείται μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή και των εξαρτημάτων του (μικρόφωνο, κάμερα, ακουστικά). Η σχετική βιβλιογραφία έχει καταδείξει ότι οι εξ αποστάσεως ηλεκτρονικές εξετάσεις είναι εν γένει επωφελείς για όλους, φοιτητές, καθηγητές και εκπαιδευτικά ιδρύματα. Ωστόσο, εκφράζεται επίσης η ανάγκη περαιτέρω διερεύνησης των απόψεων των φοιτητών αναφορικά με τις ηλεκτρονικές εξετάσεις, καθώς δεν έχουν καταγραφεί επαρκώς στις σχετικές έρευνες. Για τους λόγους αυτούς και λαμβάνοντας υπόψη ότι οι εξ αποστάσεως εξετάσεις αποτελούν καινοτομία στην Ελλάδα, στόχος της παρούσας μελέτης ήταν μια κριτική προσέγγιση σχετικά με τις εξ αποστάσεως ηλεκτρονικές εξετάσεις που οργάνωσε και διεξήγαγε το ΕΑΠ το 2020 μέσα από τη διερεύνηση των απόψεων των φοιτητών. Το δείγμα της ποσοτικής μελέτης αποτέλεσαν 111 φοιτητές διαφορετικών τμημάτων του ΕΑΠ, από 20 έως 60 ετών. Παρά τους εγγενείς περιορισμούς της μελέτης, τα αποτελέσματά μας, τα οποία συνάδουν με τη σχετική βιβλιογραφία, σκιαγραφούν ότι αν και το άγχος πριν από μια ηλεκτρονική εξέταση είναι σημαντικά υψηλότερο λόγω πιθανών τεχνικών ζητημάτων, οι φοιτητές είναι γενικά θετικοί στην καθιέρωση των εξ αποστάσεως εξετάσεων ως μέσο αξιολόγησης.

Λέξεις-κλειδιά: εξ αποστάσεως εκπαίδευση, εκπαίδευση ενηλίκων, εξ αποστάσεως ηλεκτρονικές εξετάσεις, πανδημία

¹ Απόφοιτος Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών ΕΑΠ «Εκπαίδευση Ενηλίκων», std126829@ac.eap.gr

² Συγγραφέας αναφοράς/ Corresponding author, Μέλος ΣΕΠ ΕΑΠ/Hellenic Open University, panitsidou.evgenia@ac.eap.gr

Abstract

Since the outbreak of the Covid-19 pandemic remote e-exams in higher education have become the norm. The Hellenic Open University (HOU), the only Distance Higher Education Institution in Greece, following the worldwide trend, introduced remote e-exams in 2020, in an attempt to tackle the government restrictions imposed due to Covid-19. Remote e-exams refer to an examination method in which there is physical distance between students and professors, whilst the whole procedure takes place via a computer and its hardware (microphone, camera, headphones). Relevant literature has indicated that remote e-exams may be advantageous for all, students, professors, and educational institutions. However, there is also voiced a need to further research students' views on e-exams, as they have not been adequately researched. On these grounds and taking into account that remote exams are an innovation in Greece, the aim of the present study was to investigate through a critical approach students' views about the remote e-exams organized and conducted by HOU. The sample of the quantitative study consisted of 111 students, from different departments of HOU, and ages ranging from 20 to 60 years old. Besides the limitations inherent in the study, our results, in line with relevant research, outline that although student anxiety before an e-exam is considerably higher due to possible technical issues, students are overall positive about establishing e-exams as a means of assessment.

Key-words: Distance Adult Education, Remote e-exams, E-assessment, Web-Based Examination System

1. Εισαγωγή

Τον τελευταίο χρόνο σημαντικά δεδομένα της καθημερινής ζωής των πολιτών όλων των χωρών έχουν αλλάξει δραματικά. Αυτό οφείλεται στην πανδημία που ξέσπασε τον Φεβρουάριο του 2020 στην υφήλιο προκαλούμενη από τον ιό SARS-CoV-2. Όλες σχεδόν οι πτυχές της καθημερινότητας προσαρμόστηκαν έτσι ώστε να αποφεύγονται όσο το δυνατόν περισσότερο οι άσκοπες μετακινήσεις και να προστατεύεται η δημόσια υγεία (ΦΕΚ 4899/Β/6-11-2020). Παραδείγματα αυτών των πτυχών είναι η διασκέδαση, η συγκέντρωση βασικών προμηθειών, η εργασία και η εκπαίδευση. Δισεκατομμύρια άνθρωποι χρειάστηκε να προσαρμοστούν σε μια νέα καθημερινότητα, η οποία ενέχει καινούργιους τρόπους εκτέλεσης συνηθισμένων δραστηριοτήτων, αξιοποιώντας τις πολυσύνθετες δυνατότητες του διαδικτύου (Abass, Olajide & Samuel, 2017· Cleveland-Innes & Garrison, 2010). Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει, πέραν της εξ αποστάσεως εργασίας, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση, η οποία αυξήθηκε σε σημαντικό βαθμό σε όλες τις βαθμίδες. Από τις τάξεις του νηπιαγωγείου μέχρι και την ανώτατη εκπαίδευση, μεγάλο ποσοστό εκπαιδευομένων παρακολούθησε προγράμματα εκπαίδευσης εξ αποστάσεως (Γκούσιου, 2021· Karalis & Raikou, 2020· Kedraka & Kaltsidis, 2020· Μακεδόνας κ. συν., 2021· Φώτη, 2021). Πιο συγκεκριμένα στην Ελλάδα, τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα προετοίμασαν και οργάνωσαν εξ αποστάσεως διαλέξεις και παραδόσεις μαθημάτων καθώς και εξ αποστάσεως

εξετάσεις (ΦΕΚ 3735/Z1-2021). Αναφορικά με το ΕΑΠ, παρ' όλο που κάποιες διαλέξεις και ομαδικές συναντήσεις γίνονταν ηλεκτρονικά, οι εξετάσεις ήταν πάντα δια ζώσης (ΕΑΠ-Κανονισμός σπουδών, σ.7). Συνεπώς, πρόκειται για μια μη προβλεπόμενη εξέλιξη την οποία πρώτη φορά αντιμετώπιζαν τα εκπαιδευτικά ιδρύματα στην Ελλάδα. Το ΕΑΠ στη συγκυρία αυτή προσαρμόσε το σύστημα των εξετάσεων δημιουργώντας μια πλατφόρμα εξ αποστάσεως εξετάσεων για τους φοιτητές ώστε να συμμετάσχουν στην εξεταστική χωρίς να χρειαστεί να μετακινηθούν.

Υπό το φως των καινοφανών αυτών εξελίξεων, στην παρούσα έρευνα επιχειρήθηκε μια κριτική προσέγγιση της εμπειρίας της εξ αποστάσεως εξέτασης¹ που βίωσαν οι φοιτητές του ΕΑΠ εν μέσω πανδημίας. Επιπροσθέτως, διερευνήθηκε η ανοιχτότητα των ερωτώμενων στο ενδεχόμενο της καθιέρωσης των εξ αποστάσεως εξετάσεων. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει ο Πρόεδρος της Διοικούσας Επιτροπής του ΕΑΠ (Καθημερινή Ηλεκτρονική Εφημερίδα για την Παιδεία, 2020) : «Το ΕΑΠ... μελετά την εφαρμογή του συγκεκριμένου συστήματος, όχι μόνο ως εναλλακτικού λόγω της παρούσης συγκυρίας, αλλά και σε μόνιμη βάση». Ως εκ τούτου, σκοπός της έρευνας είναι να διερευνηθούν οι απόψεις των φοιτητών του ΕΑΠ σχετικά με τις εξ αποστάσεως εξετάσεις οι οποίες διεξήχθησαν τον Ιούνιο του 2020 εν μέσω πανδημίας. Πρόκειται για μια αλλαγή στον τρόπο διεξαγωγής των εξετάσεων που προκλήθηκε από μια νέα κοινωνική πραγματικότητα και συνεπώς, παρουσιάζει ενδιαφέρον να μελετηθούν οι απόψεις και οι προτεινόμενες βελτιώσεις των φοιτητών που βίωσαν αυτή την αλλαγή, ώστε να αποτελέσουν βάση για βελτιστοποίηση της εξεταστικής διαδικασίας. Σημειώνεται ότι το πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων είναι εγγενώς συνυφασμένο με την αλλαγή (Papastamatis & Panitsides, 2014), αναδιαμορφούμενο υπό τα εκάστοτε πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά συγκείμενα (Καραλής, 2021). Στο πλαίσιο αυτό, τα συμπεράσματα της παρούσας μελέτης θα μπορούσαν να αποτελέσουν εφαλτήριο για κριτική σκέψη (Brookfield, 1989) και αναστοχαστική πρακτική (Schön, 1983), επιφέροντας πιο μόνιμες αλλαγές, όχι ερήμην των εμπλεκόμενων, αλλά ως αποτέλεσμα του αναστοχασμού της εμπειρίας τους, όπως αυτή καταγράφεται από τα αποτελέσματα της έρευνάς μας. Άλλωστε, σύμφωνα με τον Mezirow (2000), μόνο μέσα από την κριτική αξιολόγηση των παραδοχών και την σαφέστερη κατανόηση της εμπειρίας, μπορούμε να καταλήξουμε σε ορθές κρίσεις.

2. Ανασκόπηση της βιβλιογραφίας

Σε διεθνές επίπεδο, πολλά εκπαιδευτικά ιδρύματα εφαρμόζουν πιλοτικά εξ αποστάσεως εξετάσεις ή έχουν καθιερώσει συχνές εξ αποστάσεως διαμορφωτικές αξιολογήσεις κατά τη διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους (Eljinini, Alsamarai, Hameed & Amawi, 2012· Elsalem, Al-Azzam, Jum'ah & Obeidat 2021· Holmes, 2015· Kurniawan, Anwar & Kurniawan, 2019· Marriott & Lau, 2008· Rashad, Kandil, Hassan & Zaher, 2010). Έρευνες που μελετούν τις απόψεις φοιτητών που συμμετείχαν σε εξ αποστάσεως εξετάσεις (Dermo, 2009· Hillier, 2014· Hillier, 2015· Holmes, 2015· Walker, Topping & Rodrigues, 2008), το κατά πόσο είναι

¹ Με τον όρο «εξ αποστάσεως εξετάσεις» στην παρούσα μελέτη αναφερόμαστε σε εξ αποστάσεως γραπτές εξετάσεις οι οποίες διεξήχθησαν ηλεκτρονικά μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή

αποτελεσματική η εφαρμογή τους (Kurniawan et al., 2019· Stergiopoulos, Tsiakas, Triantis & Kaitisa, 2006· Kaya, Kaya & Dağdeviren, 2014), καθώς και τρόπους βελτίωσής τους (Arampa, Wills, Argles, 2010· Asha & Chellappan, 2008· El-Mawas, Gilliot, Montesinos, Karmann, & Garlatti, 2019· Kos, 2020), καταλήγουν στα ότι σαφώς ενυπάρχουν κάποια βασικά πλεονεκτήματα. Τα πλεονεκτήματα διαφαίνεται να διευκολύνουν όχι μόνο τους φοιτητές αλλά να εξυπηρετούν τους καθηγητές και τα ίδια τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, χωρίς ωστόσο να απουσιάζουν και σημεία τα οποία χρήζουν βελτίωσης. Κατά συνέπεια, οι εξ αποστάσεως εξετάσεις παρέχουν σημαντικά πλεονεκτήματα, τα οποία με τις κατάλληλες βελτιώσεις μπορούν να ενισχυθούν και τα αδύναμα σημεία να περιοριστούν.

Η βιβλιογραφική ανασκόπηση κατέδειξε έρευνες (Kos, 2020· Sangle et al., 2020· Stowell, Addison, & Smith, 2012) οι οποίες καταλήγουν υπέρ των εξ αποστάσεως εξετάσεων σε σύγκριση με τις διά ζώσης εφόσον αυτές προσφέρουν σημαντικά πλεονεκτήματα για τους όλους τους εμπλεκόμενους. Αναφορικά με την άνεση, οι ηλεκτρονικές εξετάσεις είναι πιο ευέλικτες με την έννοια ότι ο εκάστοτε φοιτητής έχει τη δυνατότητα να τις διεκπεραιώνει από οπουδήποτε εκείνος επιθυμεί χρησιμοποιώντας συσκευές με τις οποίες είναι ήδη αρκετά εξοικειωμένος, όπως πληκτρολόγιο, ποντίκι, οθόνη (Hillier, 2015). Οι φοιτητές έχουν λιγότερο άγχος καθώς οι σημερινοί νέοι είναι περισσότερο εξοικειωμένοι με την πληκτρολόγηση παρά με τη γραφή σε χαρτί, γεγονός που τους παρέχει περισσότερο χρόνο για να σκεφτούν και να επεξεργαστούν τις απαντήσεις (Hillier, 2015). Μεταξύ των πλεονεκτημάτων αναφέρονται επίσης το ότι αποφεύγονται κράμπες στα δάχτυλα από τη γραφή σε χαρτί όπως γίνεται στις παραδοσιακές εξετάσεις που διαρκούν ώρες, οι απαντήσεις είναι πιο καθαρές για τον λόγο ότι δεν χρησιμοποιείται μελάνι ενώ τέλος, ευνοούνται οι αριστερόχειρες (Alruwais et al. 2018· Hillier, 2015· Terzis & Economides, 2011). Επιπροσθέτως, οι ηλεκτρονικές εξετάσεις έχουν χαμηλό κόστος διεξαγωγής και οι φοιτητές μπορούν να λάβουν τα αποτελέσματά τους αμεσότερα (Abass et al., 2017· Alruwais et al. 2018).

Αναφορικά με τους διδάσκοντες, τα πλεονεκτήματα εστιάζουν στο ότι μπορούν να εκτιμήσουν καλύτερα την ακαδημαϊκή πρόοδο των εκπαιδευόμενων και να βελτιώσουν τις διδακτικές τους μεθόδους (Marriot, 2009). Επιπροσθέτως, έχουν την πολυτέλεια της εξοικονόμησης του χρόνου, καθώς αποφεύγεται η χρονοβόρα προετοιμασία που θα απαιτούσε μια δια ζώσης εξέταση (συγκέντρωση κολλών αναφοράς, συμπλήρωση σχετικών εγγράφων, κ.λπ.) (Rashad et al., 2010· Abass et al., 2017).

Όσον αφορά στα ιδρύματα, το μείζον πλεονέκτημα έγκειται στο ότι απαλλάσσονται από τις χρονοβόρες διαδικασίες που σχετίζονται με την προετοιμασία των παραδοσιακών εξετάσεων και την αναπαραγωγή φωτοτυπιών (Sangle et al., 2020). Επίσης, αποφεύγονται τα έξοδα για τις μεγάλες ποσότητες χαρτιού και μελανιού που απαιτούν οι γραπτές εξετάσεις (Abass et al., 2017). Επιπρόσθετα, συχνά η ζήτηση για εκπαίδευση υπερβαίνει τις δυνατότητες ενός εκπαιδευτικού ιδρύματος, π.χ. λόγω μη επαρκούς αριθμού αιθουσών. Θέτοντας σε ισχύ εξ αποστάσεως εξετάσεις, μεγάλος αριθμός φοιτητών μπορεί να

αξιολογηθεί πιο ελεγχόμενα, επιτρέποντας στα πανεπιστημιακά ιδρύματα να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά στην αυξανόμενη ζήτηση (Kos, 2020).

Ασφαλώς, δεν απουσιάζουν και σημεία τα οποία χρήζουν βελτίωσης αναφορικά με τις εξ αποστάσεως εξετάσεις. Δύο από αυτά, και τα πλέον εντοπίσιμα στις σχετικές έρευνες, είναι οι ανησυχίες των φοιτητών σχετικά με την αξιοπιστία της τεχνολογίας (Hillier, 2015) και το άγχος που τους διακατέχει για τυχόν τεχνικό ζήτημα κατά τη διάρκεια της εξέτασης (Kos, 2020· Elsalem et al., 2020). Σε αντίθεση με τα ευρήματα άλλων ερευνών (βλ. Abass et al., 2017· Rashad et al., 2010· Sangle et al., 2020), οι Elsalem et al. (2021), υποστηρίζουν ότι η οργάνωση εξ αποστάσεως εξετάσεων απαιτεί σημαντικό κόστος, χρόνο και προσπάθεια. Επιπρόσθετα, οι έρευνες των El-Mawas et al. (2019) και Chirumamilla, Sindre & Nguyen-Duc (2020) αναφέρονται σε κρίσιμα ζητήματα που αφορούν στην ακαδημαϊκή ακεραιότητα και το αδιάβλητο των εξετάσεων, εστιάζοντας στην ανάγκη εξεύρεσης τρόπων διασφάλισης των παραμέτρων αυτών.

Όσον αφορά σε σχετικές έρευνες στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση κατά τη διάρκεια της Πανδημίας στην Ελλάδα, αυτές εστιάζουν κύρια στις απόψεις, στις εμπειρίες και στα συναισθήματα των φοιτητών σχετικά με τη διαδικτυακή διδασκαλία και τις επιπτώσεις της στη μαθησιακή διεργασία (Karalis & Raikou, 2020· Kedraka & Kaltsidis, 2020· Panitsides & Karapistola, 2019), στην προσαρμοστικότητα των φοιτητών στην εξ αποστάσεως ηλεκτρονική εκπαίδευση και στην άνεσή τους στη χρήση των νέων τεχνολογιών (Kamarianos et al., 2020), καθώς και στη χρήση εξειδικευμένων μοντέλων διαχείρισης εκπαιδευτικών κρίσεων (Karalis, 2020).

Η παραπάνω ανασκόπηση της βιβλιογραφίας κατέστησε εμφανές ότι ενυπάρχει αναντιστοιχία ανάμεσα στον περιορισμένο αριθμό συναφών μελετών και το γεγονός ότι η εφαρμογή των εξ αποστάσεως εξετάσεων γίνεται ολοένα συχνότερη. Μάλιστα, η σχετική έρευνα τείνει να αγνοεί τη φωνή των φοιτητών σχετικά με τυχόν πλεονεκτήματα ή μειονεκτήματα που εντόπισαν βασιζόμενοι στην εμπειρία τους. Οι περισσότερες έρευνες μελετούν τις απόψεις του ακαδημαϊκού προσωπικού, με αποτέλεσμα οι απόψεις των άμεσα ενδιαφερομένων να υποβαθμίζονται ή/και να παραγνωρίζονται (Alexander, 2001, όπ. ανάφ, στο Sorensen, 2013· Özden, 2005· Walker et al., 2008). Επιπρόσθετα, οι περιορισμένες μελέτες που ερευνούν τις απόψεις των φοιτητών καταλήγουν σε διαφορετικά συμπεράσματα. Σε κάποιες οι φοιτητές τίθενται υπέρ του συγκεκριμένου τρόπου εξέτασης, ενώ σε άλλες διαφοροποιούνται (Dermo, 2009· Elsalem et al., 2020· Hillier, 2014· Holmes, 2015· Marriot, 2009· Stowell et al., 2012). Ως εκ τούτου, η διερεύνηση των απόψεων των ίδιων των φοιτητών σχετικά με τις εξ αποστάσεως εξετάσεις είναι ένα ζήτημα που χρήζει περαιτέρω διερεύνησης.

3. Η Έρευνα

3.1 Ερευνητικά ερωτήματα

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε ήταν δειγματοληπτική με τάση την ποσοτικοποίηση στη συλλογή και ανάλυση των δεδομένων, ώστε να αναδειχθούν οι γενικές τάσεις. Τα

ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας σχεδιάστηκαν ώστε να αποτυπώνουν μια συνολική εικόνα των απόψεων των φοιτητών αναφορικά με τα τρία χρονικά σημεία των εξ αποστάσεως εξετάσεων: πριν, κατά και μετά το πέρας. Πιο συγκεκριμένα, η έρευνα διερευνά: α) Ποιες είναι οι απόψεις των φοιτητών σε σχέση με την προετοιμασία από το ΕΑΠ προ των εξετάσεων, β) Εάν υπήρξαν τεχνικά ή άλλου είδους ζητήματα που επηρέασαν τη διαδικασία κατά τη διεξαγωγή των εξετάσεων, και γ) Ποια είναι η συνολική αποτίμηση της διαδικασίας μετά το πέρας των εξετάσεων.

3.2 Δείγμα και δειγματοληψία

Η έρευνα διεξάχθηκε το 2021, ενώ ο πληθυσμός ήταν το σύνολο των μεταπτυχιακών φοιτητών του ΕΑΠ από όλα τα Τμήματα και Μεταπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών, οι οποίοι συμμετείχαν στις εξ αποστάσεως εξετάσεις που οργάνωσε το ίδρυμα τον Ιούνιο του 2020. Σημειώνεται, ότι οι συγκεκριμένοι φοιτητές κατά έναρξη του ακαδημαϊκού έτους δεν γνώριζαν ότι η διεξαγωγή της τελικής εξέτασης θα πραγματοποιούνταν εξ αποστάσεως μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή. Αυτό προέκυψε ως εναλλακτική λύση λόγω της συγκυρίας του Covid-19.

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 111 φοιτητές του ΕΑΠ μέσω μη πιθανοτικής δειγματοληψίας. Πιο συγκεκριμένα, επιλέχθηκαν μέλη του πληθυσμού στα οποία είχαν πρόσβαση οι ερευνητές μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, καθώς οποιαδήποτε άλλη προσέγγιση εν μέσω πανδημίας ήταν ανέφικτη, γεγονός που ωστόσο περιορίζει τη γενικευσιμότητα των αποτελεσμάτων. Όταν ο αριθμός των επιστρεφόμενων ερωτηματολογίων κρίθηκε ικανοποιητικός ώστε να διεξαχθεί η ανάλυση των δεδομένων, αποφασίστηκε να σταματήσει η λήψη περαιτέρω απαντήσεων.

Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με τη χρήση ενός ερωτηματολογίου, το οποίο συμπληρώθηκε ατομικά και ανώνυμα. Το ερωτηματολόγιο, η δόμηση του οποίου βασίστηκε στη σχετική βιβλιογραφία (Deramo, 2009· Kos, 2020), περιέχει 28 κλειστές ερωτήσεις και 2 ανοιχτές, οι οποίες χωρίζονται σε τρεις άξονες, σύμφωνα με τα τρία χρονικά σημεία που μελετώνται. Οι κλειστές ερωτήσεις είναι σύντομες και πολλαπλών απαντήσεων, διαβαθμισμένες σε πεντάβαθμη κλίμακα τύπου Likert. Επίσης, περιλαμβάνονται ερωτήσεις σχετικές με τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος που αφορούν την ηλικία, το φύλο, καθώς και την προηγούμενη εμπειρία σε εξ αποστάσεως εξετάσεις.

3.3 Ερευνητική διαδικασία

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε τον Φεβρουάριο του 2021. Λόγω των έκτακτων συνθηκών που οφείλονταν στην πανδημία του COVID-19, τα ερωτηματολόγια χορηγήθηκαν διαδικτυακά μέσω σελίδων κοινωνικής δικτύωσης. Το ερωτηματολόγιο έγινε ορατό σε πολλούς φοιτητές του ΕΑΠ, αλλά στον πρόλογό του διευκρινίζονταν ότι αφορούσε αποκλειστικά όσους είχαν συμμετάσχει στις εξ αποστάσεως εξετάσεις που οργανώθηκαν από το ίδρυμα. Η ηλεκτρονική χορήγηση του ερωτηματολογίου (μέσω google docs) διευκόλυνε την άμεση υποβολή απαντήσεων χωρίς καθυστέρηση και δυσκολία από τους συμμετέχοντες. Αξιολογώντας το γεγονός ότι μέσα σε τρεις ημέρες είχε συγκεντρωθεί ικανοποιητικός

αριθμός ερωτηματολογίων ώστε να πραγματοποιηθεί η έρευνα, διαφαίνεται ότι το ποσοστό απόκρισης ήταν σχετικά μεγάλο. Η επεξεργασία των δεδομένων υλοποιήθηκε μέσω του στατιστικού πακέτου SPSS.

3.4 Εγκυρότητα & Αξιοπιστία

Ένα καλά σχεδιασμένο ερωτηματολόγιο βοηθά τους ερωτώμενους να το συμπληρώσουν με ηρεμία και άνεση, και οι απαντήσεις τους να είναι αντιπροσωπευτικές, ενισχύοντας την αξιοπιστία και την εγκυρότητα του εργαλείου (Bryman, 2017). Στην παρούσα έρευνα, οι άξονες του εργαλείου σχεδιάστηκαν σε αντιστοιχία με τα ερευνητικά ερωτήματα, καλύπτοντας τις συνολικές διαστάσεις του θέματος, και συγκεκριμένα τα τρία χρονικά σημεία (πριν-κατά τη διάρκεια-μετά) της εξέτασης. Κατά τον σχεδιασμό του ερωτηματολογίου έγινε προσπάθεια να έχει όσο το δυνατόν περισσότερη ομοιομορφία και τυποποίηση ώστε να δείχνει και διαισθητικά έγκυρο. Οι ερωτήσεις, οι οποίες βασίστηκαν σε ερευνητικά εργαλεία συναφών ερευνών (Dermo, 2009· Kos, 2020), είναι διατυπωμένες με σαφήνεια, όπως επιβεβαιώθηκε από την πιλοτική χορήγηση του ερωτηματολογίου σε ένα δείγμα 5 ατόμων, από τα οποία ζητήθηκε να κάνουν παρατηρήσεις σχετικά με τη μορφή του ερωτηματολογίου και τη σαφήνεια των ερωτημάτων.

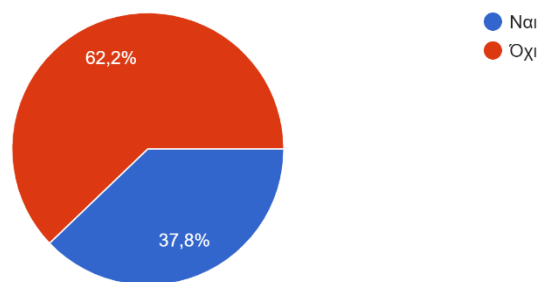
Η αξιοπιστία μιας έρευνας αφορά την συνέπεια με την οποία ένα ερωτηματολόγιο μετρά την έννοια την οποία διατείνεται ότι μετρά (Bryman, 2017, σ. 189). Στην παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκε έλεγχος της αξιοπιστίας με τη χρήση του δείκτη alpha του Cronbach. Σύμφωνα με τους Nunnally (1978) και Spector (1992), συνιστάται η τιμή του δείκτη α να είναι τουλάχιστον 0,70. Στο πλαίσιο αυτό πραγματοποιήθηκε έλεγχος της αξιοπιστίας των επιμέρους διαστάσεων της κλίμακας, κατά την οποία η τιμή του δείκτη α κυμάνθηκε από 0,902 έως 0,815.

Πίνακας 1. Εσωτερική αξιοπιστία του ερωτηματολογίου

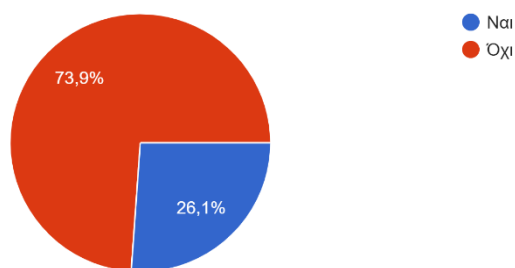
Διάσταση	Cronbach's Alpha
Ικανοποίηση πριν τη συμμετοχή στις εξ αποστάσεως εξετάσεις	0,902
Αρνητικές στάσεις πριν τη συμμετοχή στις εξ αποστάσεως εξετάσεις	0,815
Ικανοποίηση κατά τη συμμετοχή στις εξ αποστάσεως εξετάσεις	0,836
Αρνητικές στάσεις κατά τη συμμετοχή στις εξ αποστάσεως εξετάσεις	0,888
Θετικές στάσεις κατά τη συμμετοχή στις εξ αποστάσεως εξετάσεις	0,937
Θετικές στάσεις μετά τη συμμετοχή στις εξ αποστάσεως εξετάσεις	0,819
Αρνητικές στάσεις μετά τη συμμετοχή στις εξ αποστάσεως εξετάσεις	0,850

4. Αποτελέσματα

Αναφορικά με το προφίλ του δείγματος, η πλειονότητα των ερωτώμενων ήταν γυναίκες ηλικίας 20-39 ετών, ενώ το ποσοστό των φοιτητών που είχαν συμμετάσχει στο παρελθόν σε εξ αποστάσεως εξετάσεις ήταν 37,8%, από τους οποίους μόνο το 26,1% δήλωσε ότι η προηγούμενη συμμετοχή τους ήταν σε εξ αποστάσεως εξετάσεις ανώτατου εκπαιδευτικού ιδρύματος. Ως εκ τούτου, είναι εμφανές ότι οι περισσότεροι φοιτητές δεν είχαν σημαντική εμπειρία σε εξ αποστάσεως εξετάσεις στο παρελθόν (Διάγραμμα 2).

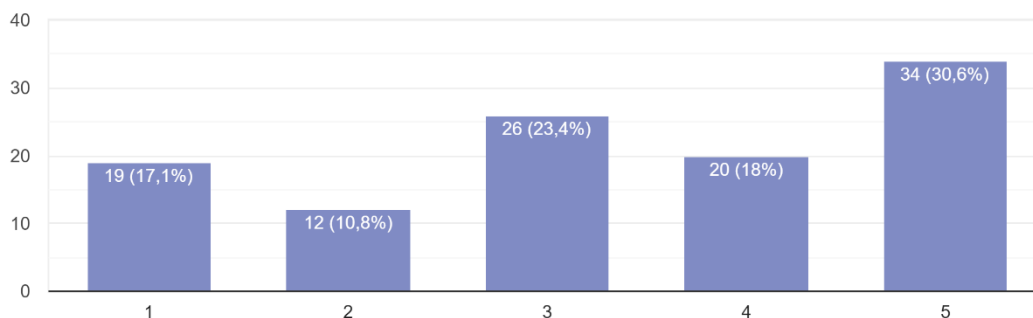

Γράφημα 2α. Προηγούμενη εμπειρία φοιτητών σε εξ αποστάσεως εξετάσεις

Γράφημα 2β. Προηγούμενη εμπειρία σε εξ αποστάσεως εξετάσεις στην Γ/θμια εκπ/ση

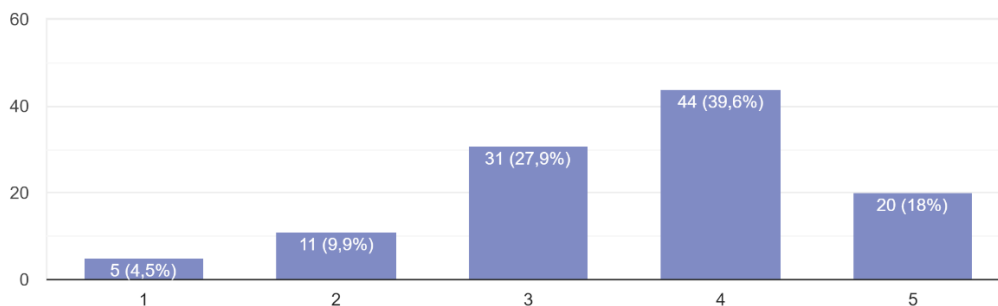
Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας παρουσιάζουν σημαντικό ενδιαφέρον, καθώς οι απόψεις της πλειονότητας των συμμετεχόντων σχετικά με την καθιέρωση της διενέργειας εξ αποστάσεως εξετάσεων είναι θετικές, με το 54% των φοιτητών να δηλώνουν πολύ/πάρα πολύ ανοιχτοί σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο (Διάγραμμα 1).

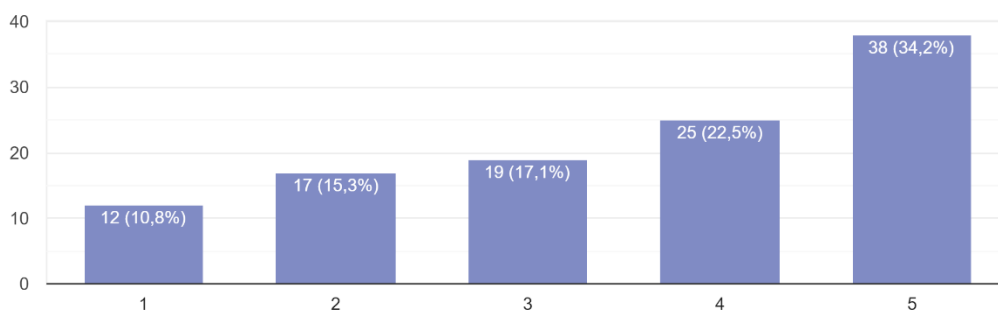
Γράφημα 1. Απόψεις ερωτώμενων σχετικά με την καθιέρωση εξ αποστάσεως εξετάσεων¹

Σχετικά με τον πρώτο άξονα ερωτήσεων, την προετοιμασία που έλαβαν δηλαδή οι φοιτητές σε οργανωτικό επίπεδο από το ΕΑΠ πριν τις εξετάσεις, ο βαθμός ικανοποίησης διαφοροποιείται ανάλογα το ερώτημα. Όπως προκύπτει, ο συνολικός βαθμός ικανοποίησης ήταν σχετικά υψηλός (Μ.Ο.=3,46, Τ.Α.=0,97). Ειδικότερα, παρατηρείται υψηλή ικανοποίηση από τη διαδικασία προσομοίωσης της ηλεκτρονικής εξέτασης, αλλά και από την ενημέρωση που έλαβαν οι συμμετέχοντες για την ηλεκτρονική διεξαγωγή των εξετάσεων, ενώ ελαφρώς χαμηλότερος ήταν ο βαθμός ικανοποίησης από την προετοιμασία που παρείχαν οι Σύμβουλοι-Καθηγητές σχετικά με τον τρόπο διεξαγωγής της ηλεκτρονικής εξέτασης. Αρκετά χαμηλότερο ήταν και το επίπεδο ικανοποίησης των φοιτητών από την προετοιμασία που παρείχε το ΕΑΠ όσον αφορά την εξοικείωση με το περιβάλλον και τη λειτουργία της πλατφόρμας εξ αποστάσεως εξέτασης. Παράλληλα, καταδείχθηκε ότι οι ερωτηθέντες παρουσίαζαν πριν την εξέταση σημαντικό επίπεδο αρνητικών στάσεων, επίσης. Η συνολική μέση βαθμολογία της εν λόγω διάστασης ήταν 3,71 (Τ.Α.=0,95), με τους ερωτώμενους να παρουσιάζουν εξαιρετικά υψηλά επίπεδα ανησυχίας για την εμφάνιση τεχνικού προβλήματος σχετικού με τη σύνδεσή τους στο διαδίκτυο, τη λειτουργικότητα της πλατφόρμας, αλλά και τη λειτουργικότητα της συσκευής που θα χρησιμοποιούσαν κατά τη διεξαγωγή των εξετάσεων. Ακόμη, οι ερωτώμενοι βίωσαν αρκετά υψηλά επίπεδα άγχους όταν ενημερώθηκαν για τον ηλεκτρονικό τρόπο εξέτασης, ενώ ήταν μάλλον ουδέτεροι σχετικά με το αν χρειάστηκε να καταβάλουν μεγαλύτερη προσπάθεια στην προετοιμασία τους για τις εξ αποστάσεως εξετάσεις. Στα παρακάτω διαγράμματα παρουσιάζονται οι απαντήσεις των φοιτητών σε ενδεικτικές ερωτήσεις του πρώτου άξονα.

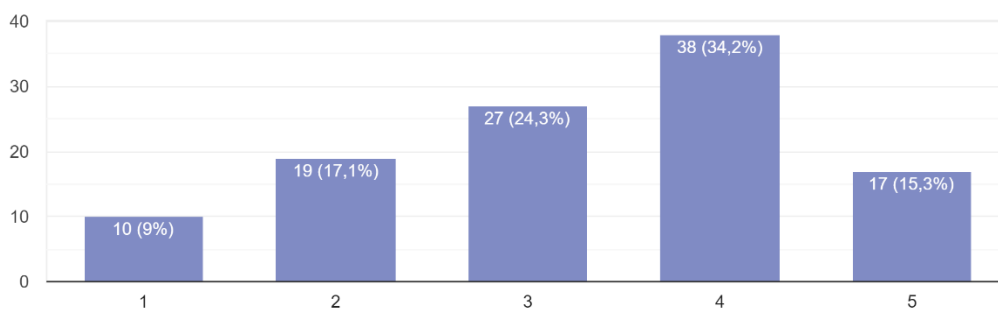
¹ 1-Διαφωνώ απόλυτα, 2-Διαφωνώ, 3-Ούτε συμφωνώ/ Ούτε διαφωνώ, 4-Συμφωνώ, 5-Συμφωνώ Απόλυτα

Γράφημα 3α: Ικανοποίηση φοιτητών αναφορικά με την ενημέρωση από το ΕΑΠ για την ηλεκτρονική διεξαγωγή της εξέτασης¹

Γράφημα 3β: Άγχος φοιτητών κατά την ενημέρωση για την ηλεκτρονική διεξαγωγή της εξέτασης²

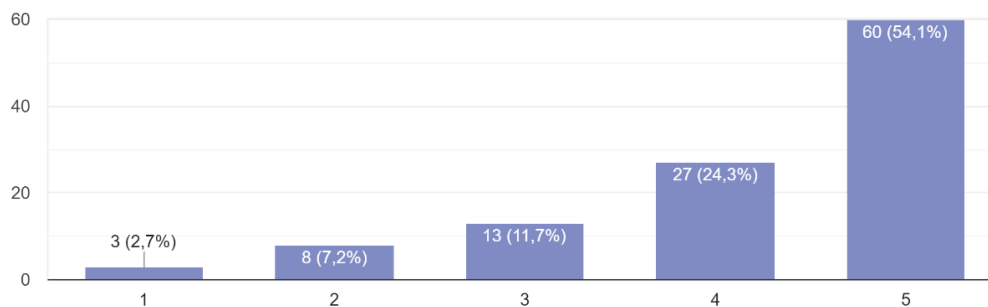

Γράφημα 3γ: Ικανοποίηση φοιτητών από την προετοιμασία που παρέιχε το ΕΑΠ για την εξοικείωση με τη λειτουργία της ηλεκτρονικής πλατφόρμας εξέτασης³

¹ 1-Καθόλου ικανοποιημένος/η, 2-Λίγο ικανοποιημένος/η, 3-Μέτρια ικανοποιημένος/η, 4-Πολύ ικανοποιημένος/η, 5-Απόλυτα ικανοποιημένος/η

² 1-Διαφωνώ απόλυτα, 2-Διαφωνώ, 3-Ούτε συμφωνώ/ Ούτε διαφωνώ, 4-Συμφωνώ, 5-Συμφωνώ Απόλυτα

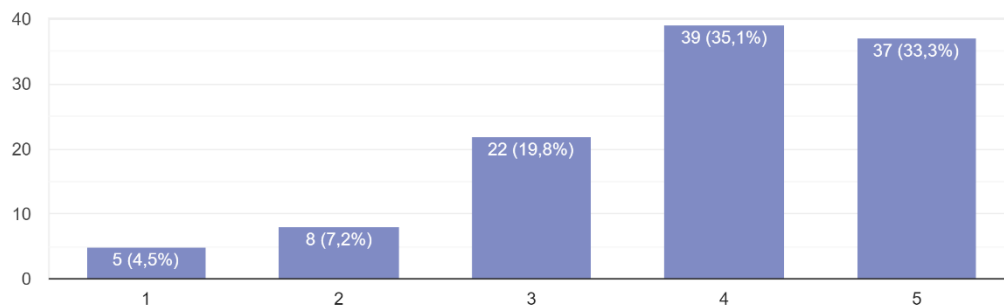
³ 1-Καθόλου ικανοποιημένος/η, 2-Λίγο ικανοποιημένος/η, 3-Μέτρια ικανοποιημένος/η, 4-Πολύ ικανοποιημένος/η, 5-Απόλυτα ικανοποιημένος/η

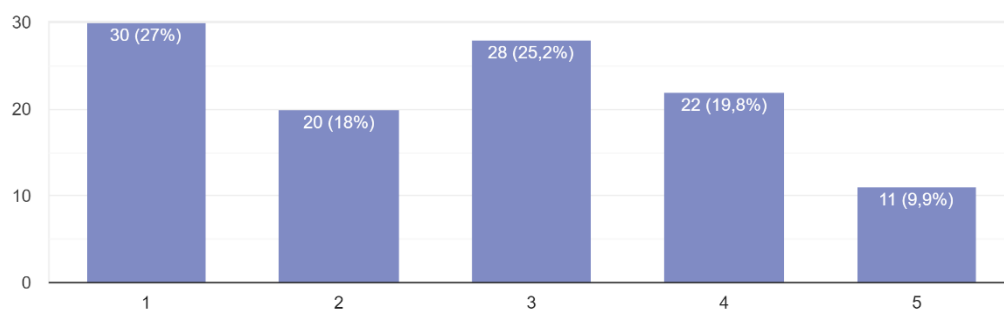
Γράφημα 3δ: Ανησυχία φοιτητών αναφορικά με την εμφάνιση τεχνικού κατά τη διεξαγωγή της ηλεκτρονικής εξέτασης¹

Τα αποτελέσματα που αφορούν στον δεύτερο άξονα ερωτήσεων εστιάζουν αρχικά στον βαθμό ικανοποίησης των ερωτηθέντων από την ίδια τη διαδικασία των εξ αποστάσεων εξετάσεων, ο οποίος διαφαίνεται να είναι χαμηλότερος του μετρίου (Μ.Ο.=2,93, Τ.Α.=1,13). Παρατηρούνται και σε αυτόν τον άξονα διακυμάνσεις στις απαντήσεις των συμμετεχόντων. Συγκεκριμένα, οι φοιτητές έκριναν ότι ο χρόνος που είχαν στη διάθεση τους για απάντηση των ερωτημάτων δεν ήταν ικανοποιητικός, ενώ παράλληλα στις περιπτώσεις εμφάνισης δυσλειτουργιών στην πλατφόρμα διεξαγωγής των εξετάσεων, η διαδικασία επίλυσης των αντίστοιχων προβλημάτων δεν ήταν επαρκής. Αντίθετα, υψηλός ήταν ο βαθμός ικανοποίησης τους από την εν γένει λειτουργία της ηλεκτρονική πλατφόρμας moodle κατά τη διάρκεια της εξέτασης. Παρά το σχετικά χαμηλό επίπεδο ικανοποίησης των ερωτηθέντων από τη διαδικασία της εξ αποστάσεως εξέτασης, παρατηρείται ότι ο βαθμός των αρνητικών στάσεων κατά την διενέργεια της εξέτασης δεν ήταν υψηλός (Μ.Ο.=2,09, Τ.Α.=0,94). Πιο συγκεκριμένα, οι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι δεν αντιμετώπισαν τεχνικά προβλήματα με τη συσκευή και τη σύνδεσή τους στο διαδίκτυο, ενώ μέτριο ήταν το επίπεδο ανησυχίας τους για τη δυνατότητα τους να ανταποκριθούν στη διαδικασία της εξέτασης. Ωστόσο, δεν προκύπτει υψηλό επίπεδο θετικών στάσεων κατά τη διάρκεια της εξέτασης (Μ.Ο.=3,03, Τ.Α.=1,13), με τους ερωτηθέντες να αναφέρουν ότι είχαν μέτριο επίπεδο άνεσης με τη σχετική διαδικασία και να εντοπίζουν προβλήματα στη διαχείριση του χρόνου λόγω της ανάγκης πληκτρολόγησης των απαντήσεων σε ηλεκτρονικό περιβάλλον. Στα παρακάτω διαγράμματα παρουσιάζονται οι απαντήσεις των φοιτητών σε ενδεικτικές ερωτήσεις του δεύτερου άξονα.

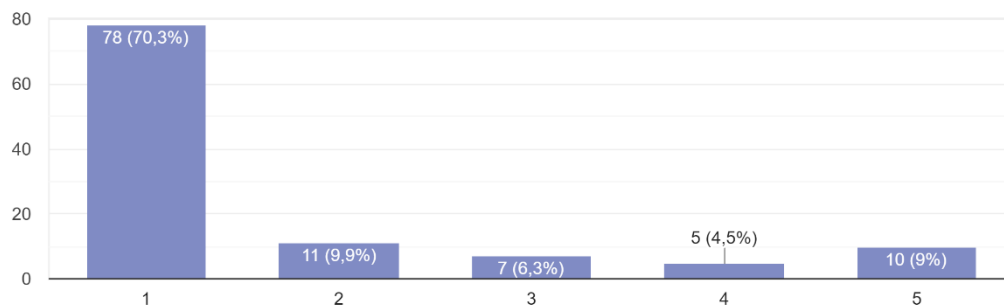
¹ 1-Διαφωνώ απόλυτα, 2-Διαφωνώ, 3-Ούτε συμφωνώ/ Ούτε διαφωνώ, 4-Συμφωνώ, 5-Συμφωνώ Απόλυτα

Γράφημα 4α: Ικανοποίηση φοιτητών από τη λειτουργία της ηλεκτρονικής πλατφόρμας κατά τη διάρκεια της εξέτασης¹

Γράφημα 4β: Ικανοποίηση φοιτητών ως προς την επάρκεια του διαθέσιμου χρόνου εξέτασης²

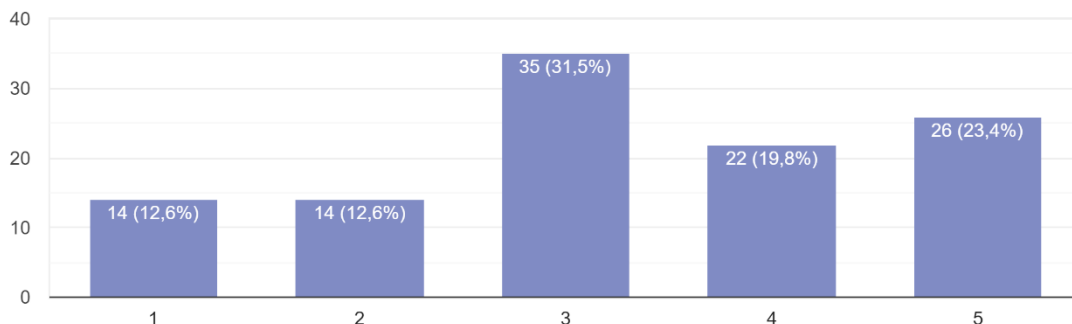

Γράφημα 4γ: Εμφάνιση τεχνικού προβλήματος στη χρησιμοποιούμενη συσκευή κατά τη διάρκεια της ηλεκτρονικής εξέτασης³

¹ 1-Καθόλου ικανοποιημένος/η, 2-Λίγο ικανοποιημένος/η, 3-Μέτρια ικανοποιημένος/η, 4-Πολύ ικανοποιημένος/η, 5-Απόλυτα ικανοποιημένος/η

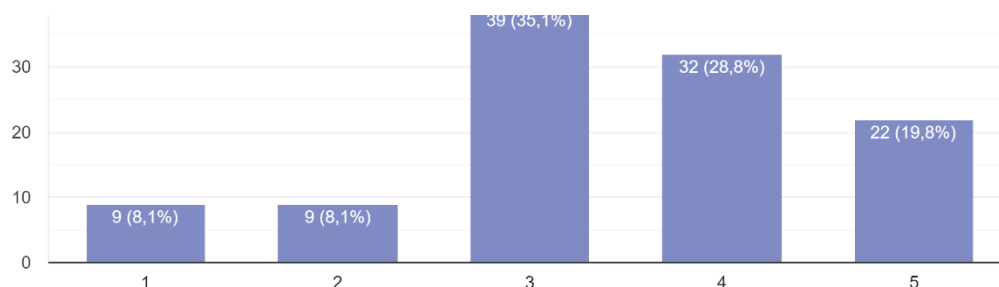
² 1-Καθόλου ικανοποιημένος/η, 2-Λίγο ικανοποιημένος/η, 3-Μέτρια ικανοποιημένος/η, 4-Πολύ ικανοποιημένος/η, 5-Απόλυτα ικανοποιημένος/η

³ 1-Διαφωνώ απόλυτα, 2-Διαφωνώ, 3-Ούτε συμφωνώ/ Ούτε διαφωνώ, 4-Συμφωνώ, 5-Συμφωνώ Απόλυτα

Γράφημα 4δ: Απόψεις φοιτητών σχετικά με την άνεση που ένιωσαν κατά τη συμμετοχή στην εξ αποστάσεως ηλεκτρονική εξέταση¹

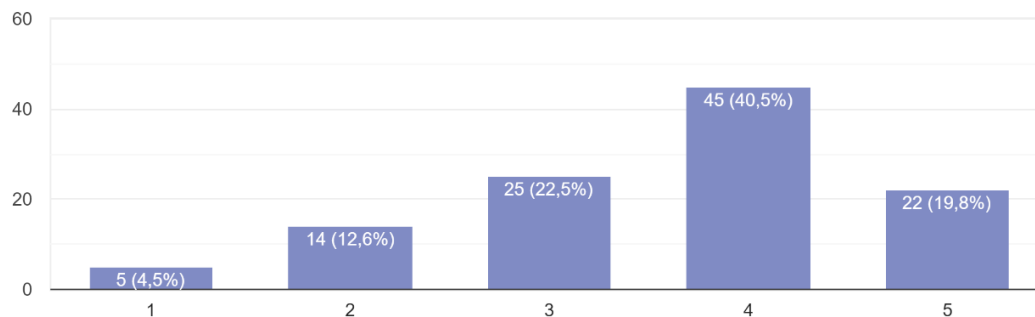
Στον τρίτο άξονα απαντήσεων, ο βαθμός των θετικών στάσεων απέναντι στην διαδικασία των εξ αποστάσεως εξετάσεων ήταν ελαφρώς αυξημένος (Μ.Ο.=3,36, Τ.Α.=0,89). Πιο συγκεκριμένα, οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι διασφαλίστηκε η εγκυρότητα των εξετάσεων, αποφεύχθηκαν ζητήματα λογοκλοπής και τηρήθηκαν όλοι οι κανονισμοί σε ικανοποιητικό βαθμό. Οι ερωτηθέντες έκριναν τη μέθοδο της εξ αποστάσεως εξέτασης, μετά τη συμμετοχή τους σε αυτή, ως αρκετά ικανοποιητική, ενώ ακόμη υψηλότερος ήταν ο βαθμός ικανοποίησης τους από την λειτουργικότητα της ηλεκτρονικής πλατφόρμας moodle. Αντίθετα, συγκριτικά με τις παραδοσιακές εξετάσεις, δεν θεωρούν ότι η ηλεκτρονική εξέταση ήταν πιο αξιόπιστη σε ζητήματα τήρησης των κανονισμών μιας εξέτασης, ή ότι τους παρείχε την ευκαιρία να ανταποκριθούν με μεγαλύτερη επιτυχία στην εξέταση. Σε ό,τι αφορά τις αρνητικές στάσεις των ερωτηθέντων απέναντι στις εξ αποστάσεως εξετάσεις μετά τη συμμετοχή τους σε αυτές, παρουσιάζονται αρκετά περιορισμένες (Μ.Ο.=2,09, Τ.Α.= 0,94), καθώς οι συμμετέχοντες δεν θεωρούν ότι η συγκεκριμένη διαδικασία επηρέασε αρνητικά τη βαθμολογική τους επίδοση λόγω της διαφοροποίησής της από τον παραδοσιακό τρόπο εξέτασης ή λόγω τεχνικών προβλημάτων. Στα παρακάτω γραφήματα παρουσιάζονται οι απαντήσεις των φοιτητών σε ενδεικτικές ερωτήσεις του τρίτου άξονα.

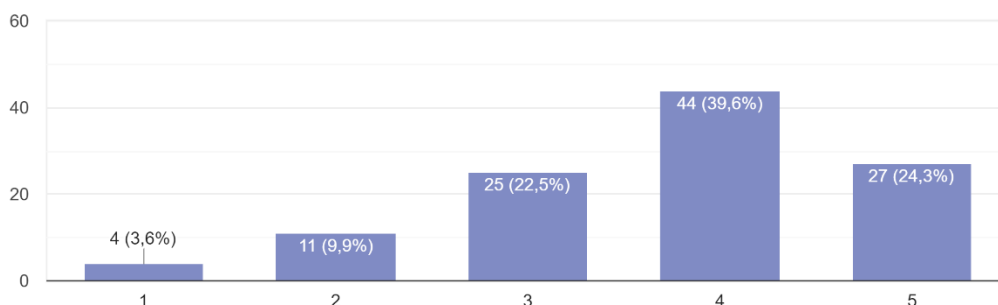
Γράφημα 5α: Απόψεις φοιτητών σχετικά με τη διασφάλιση ζητημάτων λογοκλοπής μέσω της ηλεκτρονικής εξέτασης²

¹ 1-Διαφωνώ απόλυτα, 2-Διαφωνώ, 3-Ούτε συμφωνώ/ Ούτε διαφωνώ, 4-Συμφωνώ, 5-Συμφωνώ Απόλυτα

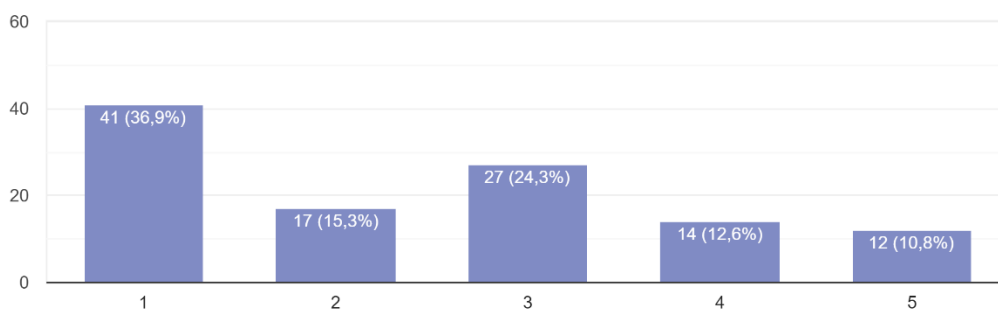
² 1-Διαφωνώ απόλυτα, 2-Διαφωνώ, 3-Ούτε συμφωνώ/ Ούτε διαφωνώ, 4-Συμφωνώ, 5-Συμφωνώ Απόλυτα

Γράφημα 5b: Απόψεις φοιτητών σχετικά με τη διασφάλιση ζητημάτων τήρησης των κανονισμών που διέπουν μια εξέταση¹

Γράφημα 5γ: Ικανοποίησή φοιτητών από τη λειτουργικότητα της πλατφόρμας διεξαγωγής της εξ αποστάσεως εξέτασης²

Γράφημα 5δ: Απόψεις φοιτητών σχετικά με το εάν η βαθμολογική επίδοσή τους επηρεάστηκε αρνητικά από την ηλεκτρονική διαδικασία εξέτασης³

¹ 1-Διαφωνώ απόλυτα, 2-Διαφωνώ, 3-Ούτε συμφωνώ/ Ούτε διαφωνώ, 4-Συμφωνώ, 5-Συμφωνώ Απόλυτα

² 1-Καθόλου ικανοποιημένος/η, 2-Λίγο ικανοποιημένος/η, 3-Μέτρια ικανοποιημένος/η, 4-Πολύ ικανοποιημένος/η, 5-Απόλυτα ικανοποιημένος/η

³ 1-Διαφωνώ απόλυτα, 2-Διαφωνώ, 3-Ούτε συμφωνώ/ Ούτε διαφωνώ, 4-Συμφωνώ, 5-Συμφωνώ Απόλυτα

4.1 Επαγωγική στατιστική ανάλυση

Εφαρμόζοντας κατά ζεύγη συσχετίσεις των επιμέρους διαστάσεων του ερευνητικού εργαλείου με τη χρήση του συντελεστή συσχέτισης Pearson, προέκυψαν τα αποτελέσματα του Πίνακα 2. Όπως παρατηρείται, κατά κανόνα οι ερωτηθέντες που παρουσιάζουν υψηλού βαθμού αρνητικές στάσεις απέναντι στις εξ αποστάσεως εξετάσεις παρουσιάζουν χαμηλού βαθμού ικανοποίηση από αυτές, μειωμένες θετικές στάσεις και χαμηλή θετικότητα καθιέρωσης των εξ αποστάσεως εξετάσεων. Αντίθετα, θετικές είναι οι συσχετίσεις της ικανοποίησης συμμετοχής στις εξ αποστάσεως εξετάσεις και των θετικών στάσεων προς αυτές, ενώ αντίστοιχα είναι τα αποτελέσματα των συσχετίσεων των προαναφερθέντων διαστάσεων και του βαθμού θετικότητας των ερωτηθέντων απέναντι στην προοπτική καθιέρωσης των εξ αποστάσεως εξετάσεων.

Πίνακας 2. Μήτρα συσχετίσεων διαστάσεων ερωτηματολογίου

		1	2	3	4	5	6	7	8
Ικανοποίηση πριν τη συμμετοχή στις εξ αποστάσεως εξετάσεις	R	1							
	P								
Αρνητικές στάσεις πριν τη συμμετοχή στις εξ αποστάσεως εξετάσεις	R	-0,386	1						
	P	0,000							
Ικανοποίηση κατά τη συμμετοχή στις εξ αποστάσεως εξετάσεις	R	0,702	-0,431	1					
	P	0,000	0,003						
Αρνητικές στάσεις κατά τη συμμετοχή στις εξ αποστάσεως εξετάσεις	R	-0,393	0,448	-0,520	1				
	P	0,000	0,000	0,000					
Θετικές στάσεις κατά τη συμμετοχή στις εξ αποστάσεως εξετάσεις	R	0,415	-0,434	0,398	-0,122	1			
	P	0,000	0,000	0,006	0,202				
Θετικές στάσεις μετά τη συμμετοχή στις εξ αποστάσεως εξετάσεις	R	0,656	-0,461	0,603	-0,294	0,599	1		
	P	0,000	0,000	0,000	0,002	0,000			
Αρνητικές στάσεις μετά τη συμμετοχή στις εξ αποστάσεως εξετάσεις	R	-0,412	0,483	-0,602	0,626	-0,307	-0,430	1	
	P	0,000	0,000	0,000	0,000	0,001	0,000		

Θετικότητα καθιέρωσης εξ αποστάσεως εξετάσεων	R	0,441	-0,488	0,542	-0,202	0,592	0,675	-0,387	1
	P	0,000	0,000	0,000	0,034	0,000	0,000	0,000	

Παράλληλα, μέσω ελέγχων Ανάλυσης Διακύμανσης Μονής Κατεύθυνσης και *t* για ανεξάρτητα δείγματα, εξετάστηκε η παρουσία διαφοροποιήσεων στις μέσες βαθμολογίες των διαστάσεων της μελέτης με βάση την ηλικία και το φύλο των ερωτηθέντων. Ωστόσο, σε καμία περίπτωση οι αντίστοιχες διαφορές δεν κρίνονται στατιστικά σημαντικές ($p > 0,05$), και ως εκ τούτου στην παρούσα μελέτη τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων δεν διαφαίνεται να επιδρούν στις απόψεις τους απέναντι στη διαδικασία των εξ αποστάσεως εξετάσεων. Το ίδιο ισχύει και για τις απόψεις των ερωτηθέντων για τις εξ αποστάσεως εξετάσεις σε σχέση με το εάν αυτοί είχαν συμμετάσχει ή όχι στο παρελθόν σε ανάλογες διαδικασίες, οι οποίες επίσης δεν διαφοροποιούνται στατιστικά σημαντικά ($p > 0,05$).

5. Συζήτηση

Η κρίση που επέφερε η πανδημία COVID-19 στα εκπαιδευτικά συστήματα και τους οργανισμούς εκπαίδευσης παγκοσμίως, είχε ως αποτέλεσμα την επίσπευση καινοφανών αλλαγών με έμφαση στην καθολική χρήση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (Karalis, 2020· Karalis & Raïkou, 2020). Κατά πόσο ωστόσο, οι αλλαγές αυτές συνιστούν έκτακτη αντιμετώπιση της κρίσης ή θα εγκαθιδρυθούν ως κανονιστικό πλαίσιο, ιδιαίτερα στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση, είναι ένα ζήτημα που πρέπει να προσεγγιστεί κριτικά αξιοποιώντας την αναστοχαστική πρακτική των εμπλεκομένων (Brookfield, 1989· Mezirow, 2000· Schön, 1983). Στο πλαίσιο αυτό, τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας μπορούν να αποτελέσουν τη βάση ώστε να ξεκινήσει μια διαδικασία μετασχηματισμού τόσο σε επίπεδο εγκαθιδρυμένων αντιλήψεων και τυχόν αντιστάσεων αναφορικά με τη διαδικασία των εξ αποστάσεως εξετάσεων, όσο και με τη θεσμοθέτησή τους ως βασικού τρόπου εξέτασης στην Τριτοβάθμια εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

Αναφορικά με τη συσχέτιση των δημογραφικών στοιχείων με τις δηλώσεις των ερωτώμενων, παρόλο που σε σχετικές έρευνες (Hillier, 2014; Elsalem et al., 2020) επισημαίνονται σημαντικές διαφορές ανάμεσα στα δύο φύλα σχετικά με τις απόψεις τους σε θέματα ασφάλειας και άγχους στις εξ αποστάσεως εξετάσεις, στην παρούσα μελέτη η στατιστική ανάλυση δεν κατέδειξε διαφοροποίηση των απόψεων των συμμετεχόντων με βάση το φύλο. Το εύρημα αυτό ωστόσο συνάδει με τα αποτελέσματα της έρευνας του Dermo (2009), όπου καταδείχθηκε ότι τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ατόμων δεν επιδρούν στις στάσεις τους απέναντι στη διαδικασία των εξ αποστάσεως εξετάσεων. Αναφορικά με την προηγούμενη εμπειρία των ερωτηθέντων σε εξ αποστάσεως εξετάσεις, σε γενικές γραμμές οι φοιτητές στην παρούσα έρευνα δεν ήταν εξοικειωμένοι, γεγονός που επιτάσσει τη αναγκαιότητα επαρκούς προετοιμασίας τους, όπως τονίζεται και στη σχετική βιβλιογραφία. Ειδικότερα, στις έρευνες των Eljini et al. (2012) και Stergiopoulos et al. (2006) επισημαίνεται ότι το εκπαιδευτικό ίδρυμα έχει υποχρέωση να προετοιμάσει τους φοιτητές

που θα συμμετάσχουν σε εξ αποστάσεως εξετάσεις, ενώ στις έρευνες των Al-Azawei et al., 2019, Dermo, 2009, El-Mawas et al., 2019, Hillier, 2014, Kaya et al., 2014, Kurniawan et al., 2019, και Terzis and Economides, 2011, τονίζεται το θέμα της αναγκαιότητας επαρκούς εξοικείωσης των φοιτητών που πρόκειται να εξεταστούν με την ηλεκτρονική πλατφόρμα, ζητήματα που αναδείχθηκαν και στην παρούσα μελέτη.

Αναφορικά με το πρώτο ερευνητικό ερώτημα, τις απόψεις δηλαδή των φοιτητών σε σχέση με την προετοιμασία από το ΕΑΠ προ των εξετάσεων, διαφαίνεται ότι οι συμμετέχοντες είχαν σημαντικό βαθμό άγχους για το ενδεχόμενο του να υπάρξουν τεχνικά προβλήματα κατά τη διάρκεια της εξέτασης. Επίσης, ανέφεραν ότι είχαν σημαντικό άγχος κατά την αρχική ενημέρωση για τον εξ αποστάσεως τρόπο εξέτασης. Επιβεβαιώνονται με τον τρόπο αυτό τα ευρήματα των Özden (2005) και Elsaleh et al. (2020) που αναδεικνύουν τους στρεσογόνους παράγοντες κατά την εξ αποστάσεως εξέταση και τις συνέπειες που μπορεί να επιφέρουν στους φοιτητές.

Σε σχέση με το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα, εάν υπήρξαν δηλαδή τεχνικά ή άλλου είδους ζητήματα που επηρέασαν τη διαδικασία κατά τη διεξαγωγή των εξετάσεων, ο βαθμός ικανοποίησης των ερωτηθέντων από τη λειτουργία της ηλεκτρονικής πλατφόρμας moodle ήταν εν γένει υψηλός. Η πλατφόρμα που είχε σχεδιαστεί για τη διεκπεραίωση των εξ αποστάσεως εξετάσεων διαφαίνεται, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων, να συγκεντρώνει εκείνα τα χαρακτηριστικά που την κάνουν εύχρηστη και λειτουργική. Τα ευρήματά μας συνάδουν με αυτά των Al-Azawei et al., 2019· Dermo, 2009, El-Mawas et al., 2019, Hillier, 2014, Kaya et al., 2014, Kurniawan et al., 2019 και Terzis & Economides, 2011. Αντίθετα ωστόσο, ο βαθμός ικανοποίησης των ερωτηθέντων σχετικά με την άμεση επίλυση κάποιων τεχνικών προβλημάτων που ανέκυψαν ήταν χαμηλός. Η σημασία της παραμέτρου αυτής για την ομαλή διεξαγωγή των εξετάσεων τονίζεται στη συναφή βιβλιογραφία (Atoum et al., 2017· El-Mawas et al., 2019), αναδεικνύοντας την αναγκαιότητα του να υπάρχει άμεση τεχνική υποστήριξη από ειδικό σύμβουλο προς τον φοιτητή που συμμετέχει σε εξ αποστάσεως εξετάσεις. Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί ότι οι ερωτηθέντες στην πλειονότητά τους δεν ανέφεραν ιδιαίτερες δυσκολίες κατά τη διεξαγωγή των εξ αποστάσεως εξετάσεων, είτε σε σχέση με την ύπαρξη σημαντικών τεχνικών προβλημάτων, είτε με τον χρόνο που χρειάστηκαν ώστε να πληκτρολογήσουν τις απαντήσεις τους.

Τέλος, η συνολική αποτίμηση της διαδικασίας μετά το πέρας των εξετάσεων ήταν εν γένει θετική, με καταγραφή θετικών απόψεων σε ζητήματα ασφάλειας και αξιοπιστίας των εξετάσεων, θεωρώντας ότι αποφεύχθηκαν ζητήματα λογοκλοπής και τηρήθηκαν οι κανονισμοί που διέπουν μια εξέταση σε ικανοποιητικό βαθμό. Η σημασία της ασφάλειας, αξιοπιστίας και εγκυρότητας σε μια εξ αποστάσεως εξέταση τονίζεται και στη σχετική βιβλιογραφία (Abass et al., 2017· Adebayo & Abdulhamid, 2014· Arampa et al., 2010· Asha & Chellappan, 2008· Dermo, 2009· Hillier, 2014· Levy & Ramim, 2007· Rashad et al., 2010· Sangle et al., 2020· Triantafyllou et al., 2008). Επιπρόσθετα, υψηλός ήταν ο βαθμός ικανοποίησης των ερωτηθέντων από τη λειτουργία της ηλεκτρονικής πλατφόρμας, αν και οι φοιτητές θεωρούν ότι δεν είναι εύκολο να ανταποκριθούν στις εξ αποστάσεως εξετάσεις με επιτυχία.

Κατά συνέπεια, σε αντίθεση με τα ευρήματα της Holmes (2015), στην παρούσα έρευνα οι φοιτητές δεν θεωρούν ότι οι εξ αποστάσεως εξετάσεις είναι πιο εύκολες από τις παραδοσιακές, αν και δηλώνουν στην πλειονότητά τους ότι η βαθμολογική τους επίδοση δεν επηρεάστηκε αρνητικά από την αλλαγή του τρόπου εξέτασης ούτε από τυχόν τεχνικό πρόβλημα.

6. Συμπερασματικά

Παρά τους εγγενείς περιορισμούς της παρούσας έρευνας, λόγω περιορισμένου δείγματος και μεθοδολογικής προσέγγισης, γεγονός που περιορίζει τη γενίκευση των αποτελεσμάτων, τα αποτελέσματά μας συνάδουν με τη σχετική βιβλιογραφία, καταδεικνύοντας ότι αν και το άγχος των συμμετεχόντων πριν από μια ηλεκτρονική εξέταση είναι σημαντικά υψηλότερο λόγω πιθανών τεχνικών ζητημάτων, οι φοιτητές είναι γενικά θετικοί στην καθιέρωση των εξ αποστάσεως εξετάσεων ως μέσο αξιολόγησης.

Μέσα από μια κριτική προσέγγιση που ενθάρρυνε την επαναξιολόγηση των παραδοχών και τη σαφέστερη κατανόηση της εμπειρίας τους κατά την εξ αποστάσεως ηλεκτρονική εξέταση, η συγκεκριμένη μελέτη επέτρεψε στους ερωτηθέντες να εκφράσουν απόψεις και ανησυχίες. Εν κατακλείδι, οι ανησυχίες που εξέφρασαν οι φοιτητές, που αφορούν κυρίως τη χρονική στιγμή προ των εξετάσεων, είναι εύλογες και απαντώνται συχνά στη σχετική βιβλιογραφία. Τα ευρήματά μας κατέδειξαν ότι το ΕΑΠ, ως ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα, προετοίμασε τους φοιτητές κατάλληλα, διασκεδάζοντας τις ανησυχίες και τους προβληματισμούς τους και διεκπεραιώνοντας με επιτυχία, εν μέσω πανδημίας, την εξέταση χιλιάδων φοιτητών.

Θα παρουσίαζε, ωστόσο, ενδιαφέρον να μελετηθούν σε μελλοντική έρευνα και οι απόψεις των εκπαιδευτών του ΕΑΠ, ώστε να υπάρχει μια περισσότερο σφαιρική εικόνα των απόψεων όλων των εμπλεκόμενων στις εξ αποστάσεως εξετάσεις.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Abass, O. A., Olajide, S. A., & Samuel, B. O. (2017). Development of Web-Based Examination System Using Open-Source Programming Model. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 18(2), 30-42.
- Alruwais, N., Wills, G., & Wald, M. (2018). Advantages and challenges of using eassessment. *International Journal of Information and Education Technology*, 8(1), 34-37.
- Arampa, K. M., Wills, G., & Argles, D. (2010). An approach to presence verification in summative e-assessment security. *International Conference on Information Society* (pp. 647-651). IEEE.
- Atoum, Y., Chen, L., Liu, A. X., Hsu, S. D., & Liu, X. (2017). Automated online exam proctoring. *IEEE Transactions on Multimedia*, 19(7), 1609-1624.
- Asha, S., & Chellappan, C. (2008, April). Authentication of e-learners using multimodal biometric technology. *International Symposium on Biometrics and Security Technologies* (pp. 1-6). IEEE.
- Brookfield, S. (1989). *Developing critical thinkers*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

- Bryman, A. (2017). *Μέθοδοι Κοινωνικής Έρευνας*. Αθήνα: Gutenberg.
- Chirumamilla, A., Sindre, G., & Nguyen-Duc, A. (2020). Cheating in e-exams and paper exams: the perceptions of engineering students and teachers in Norway. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 45(7), 940-957.
- Γκούσιου, Δ. (2021). *Απόψεις εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση σε μαθητές Δημοτικού: η συγκυρία της πανδημίας Covid – 19 στην Ελλάδα*. Αδημοσίευτη διπλωματική εργασία. Αλεξανδρούπολη: Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.
- Cleveland-Innes, M. F., & Garrison, D. R. (Eds.). (2010). *An introduction to distance education: Understanding teaching and learning in a new era*. Routledge.
- Dermo, J. (2009). e-Assessment and the student learning experience: A survey of student perceptions of e-assessment. *British Journal of Educational Technology*, 40(2), 203-214.
- Eljini, M. A. H., Alsamrai, S., Hameed, S., & Amawi, A. (2012). The Impact of Eassessments system on the success of the implementation process. *International Journal of Modern Education and Computer Science*, 4(11), 76.
- Elsalem, L., Al-Azzam, N., Jum'ah, A. A., Obeidat, N., Sindiani, A. M., & Kheirallah, K. A. (2020). Stress and behavioral changes with remote E-exams during the Covid-19 pandemic: A cross-sectional study among undergraduates of medical sciences. *Annals of Medicine and Surgery*, 60, 271-279.
- Elsalem, L., Al-Azzam, N., Jum'ah, A. A., & Obeidat, N. (2021). Remote E-exams during Covid-19 pandemic: A cross-sectional study of students' preferences and academic dishonesty in faculties of medical sciences. *Annals of Medicine and Surgery*, 62, 326-333.
- El-Mawas, N., Gilliot, J. M., Montesinos, M. S., Karmann, M., & Garlatti, S. (2019). Towards a Functional and Technical Architecture for e-Exams. In *CSEDU 2019: 11th International Conference on Computer Supported Education*.
- Hillier, M. (2014). The very idea of e-Exams: student (pre) conceptions. In *Proceedings of ASCILITE 2014-Annual Conference of the Australian Society for Computers in Tertiary Education*, 77-88.
- Hillier, M. (2015). e-Exams with student owned devices: Student voices. *Proceedings of the International Mobile Learning Festival*, 582-608.
- Holmes, N. (2015). Student perceptions of their learning and engagement in response to the use of a continuous e-assessment in an undergraduate module. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 40(1), 1-14.
- Kamarianos I., Adamopoulou A., Lambropoulos H., Stamelos G. (2020). Towards an Understanding of University Students' Response in Times of Pandemic Crisis (Covid-19). *European Journal of Education Studies*, 7(7): 20-40.
- Karalis T. (2020). Planning and evaluation during educational disruption: lessons learned from COVID-19 pandemic for treatment of emergencies in education. *European Journal of Education Studies*, 7(4): 125-142.
- Karalis, T., & Raikou, N. (2020). Teaching at the Times of COVID-19: Inferences and Implications for Higher Education Pedagogy. *International Journal of Academic*

- Research in Business and Social Sciences, 10(5), 479–493. *European Journal of Education Studies*, 7(7): 20-40.
- Καραλής, Θ. (2021) (επιμ.). *Η Παιδαγωγική της αξιολόγησης* (Patton, M.Q., επιμ. αγγλικής έκδοσης). Αθήνα: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ.
- Kaya, B. Y., Kaya, G., & Dağdeviren, M. (2014). A sample application of web based examination system for distance and formal education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 141, 1357-1362.
- Kedra, K., & Kaltsidis, Ch. (2020) Effects of The Covid-19 Pandemic on University Pedagogy: Students' Experiences and Considerations. *European Journal of Education Studies*, 7(8), 17-30.
- Kos, E. M. (2020). A closer look at e- assessment in distance education in Turkish higher education. *Academic Studies*, 425
- Kurniawan, W., Anwar, K., & Kurniawan, D. A. (2019). Effectiveness of Using EModule and E-Assessment. *International Journal of Interactive Mobile Technologies*, 13(9), 21-39.
- Μακεδόνας, Χ., Χασάπης, Σ., Θώδης, Γ. Β., Διακόνου, Μ., Φανίδης, Χ., & Πουλούδη, Μ. (2021). Απόψεις των μαθητών του Προτύπου Λυκείου της Ευαγγελικής Σχολής Σμύρνης σχετικά με την εξ αποστάσεως σύγχρονη εκπαίδευση την περίοδο της Άνοιξης 2020. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 17(2), 41-63.
- Marriott, P. (2009). Students' evaluation of the use of online summative assessment on an undergraduate financial accounting module. *British Journal of Educational Technology*, 40(2), 237-254.
- Marriott, P., & Lau, A. (2008). The use of on-line summative assessment in an undergraduate financial accounting course. *Journal of Accounting Education*, 26(2), 73- 90.
- Mezirow, J. (2000). Learning to think like an adult: Core concepts of transformation theory. In J. Mezirow & Associates (Eds.) *Learning as transformation* (pp. 3-33). San Francisco: Jossey-Bass.
- Nunnally, J.C. (1978). *Psychometric Theory*. New York: McGraw Hill.
- Özden, M. Y. (2005). Students' perceptions of online assessment: A case study. *International Journal of E-Learning & Distance Education/Revue internationale du e-learning et la formation à distance*, 19(2), 77-92.
- Papastamatis A, Panitsides E.A. (2014). Transformative learning: Advocating for a holistic approach. *Review of European Studies*, 6, 4: 74-81.
- Panitsides, E.A. & Karapistola, A. (2019) Enhancing the role of Higher Education Institutions as Lifelong Learning Organizations: Crossing the Rubicon – a case study. In E. Sengupta, P. Blessinger & M. Makhanya (eds) *Humanizing Higher Education: The Role of Technology* (pp. 89-104). U.K.: Emerald.
- Rashad, M. Z., Kandil, M. S., Hassan, A. E., & Zaher, M. A. (2010). An Arabic webbased exam management system. *International Journal of Electrical & Computer Sciences IJECS-IJENS*, 10(01), 48-55.

- Sangle, S. B., Nandurkar, K. N., & Pawar, P. J. (2020). Incorporating E-Assessment Tools in Teaching for Effective and Authentic Assessment. *Journal of Engineering Education Transformations*, 33, 130-136.
- Schön, D. A. (1983). *The reflective practitioner: How professionals think in action*. New York: Basic Books.
- Sorensen, E. (2013). Implementation and student perceptions of e-assessment in a Chemical Engineering module. *European Journal of Engineering Education*, 38(2), 172- 185.
- Spector, P.E. (1992). *Summated Rating Scale Construction: An introduction*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Stergiopoulos, C., Tsiakas, P., Triantis, D., & Kaitsa, M. (2006, June). Evaluating Electronic Examination Methods Applied to Students of Electronics. Effectiveness and Comparison to the Paper-and-Pencil Method. *In IEEE International Conference*.
- Stowell, J. R., Addison, W. E., & Smith, J. L. (2012). Comparison of online and classroom-based student evaluations of instruction. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 37(4), 465-473.
- Terzis, V., & Economides, A. A. (2011). The acceptance and use of computer based assessment. *Computers & Education*, 56(4), 1032-1044.
- Φώτη, Π. Ε. (2021). Εποχή COVID-19 και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση στο νηπιαγωγείο. *Διερεύνηση απόψεων εκπαιδευτικών. Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 17(2), 92-115.
- Walker, D. J., Topping, K., & Rodrigues, S. (2008). Student reflections on formative eassessment: expectations and perceptions. *Learning, Media and Technology*, 33(3), 221- 234.